

Foto: Bert Kaufmann

Onderzoek in actie door onderzoek als actie

Nieuwe manier van onderzoek bij Wetenschapswinkel
Lees 'Inspirerend onderzoek'
van Derk Jan Stobbelaar en Jet Proost
www.verkenningnieuwnederland.nl

Inspirerend onderzoek

Derk Jan Stobbelaar en Jet Proost, Wetenschapswinkel Wageningen Universiteit

Een relatief nieuwe stroming in onderzoeksland is actieonderzoek. In deze onderzoeksvorm wordt kennis van experts en ervaringsdeskundigen handig gecombineerd in een aanpak gericht op het daadwerkelijke bewerkstelligen van maatschappelijke verandering. Deze aanpak gaat verder dan het traditionele onderzoek waarin veelal eerder welvaart dan welzijn centraal staat en waarin gewone burgers geen rol spelen. Deze nieuwe vorm van onderzoek is hard nodig omdat veel van de huidige problemen niet met de traditionele aanpak opgelost kunnen worden.

De Wetenschapswinkel van Wageningen UR houdt zich bezig met dergelijk onderzoek. In de onderzoeksprojecten van de Wetenschapswinkel staat zelfversterking (empowerment) van burgergroepen (de klant) centraal. De klant maakt zich zorgen over veranderingen in de leefomgeving, ziet daarmee de kwaliteit van leven bedreigd en doet een beroep op de Wetenschapswinkel. De inhoud van het wetenschappelijke werk is vervolgens niet een doel op zich, maar een middel

om veranderingen aan te jagen, met de klant aan het roer.

Prikkelen en perspectief bieden

Dit lukt door met kennis en argumenten van onderzoekers en klant een verhaal te maken waarmee de klant andere groepen – soms in heel verrassende coalities – kan binden, of waarmee ze dominante gedachten kunnen uitdagen. De klant heeft hierbij verschillende rollen; hij levert informatie aan, legt contacten en creëert een discussieplatform om de boodschap uit te dragen. Vaak gaat dat het beste wanneer de inhoud prikkelend en uitdagend is. Hierbij kan dan juist weer een belangrijke rol voor studenten weggelegd zijn, omdat zij open naar de problematiek kijken en – omdat ze minder bedreigend zijn – met wildere ideeën mogen komen.

De klant neemt actief deel in het onderzoek, pakt het eigenaarschap, en realiseert daarmee de gewenste verandering in de eigen leefomgeving. Kern in de aanpak is dat de onderzoekers

de vraagstelling breder pakken, waardoor de klant meer perspectief ziet voor een daadwerkelijke verbetering van de eigen leefomgeving en daarmee kwaliteit van leven. Laten we een aantal voorbeelden geven om dit proces te illustreren.

Van dwarsligger naar voortrekker

In De Limburger stond vorig jaar een artikel met de kop: Fantasie maakt groeven fantastisch. Maar voor die fantastische groeve moest er eerst heel wat weerstand overwonnen worden. De lokale en regionale bestuurders vonden een minimale afwerking van de groeven wel voldoende en wilden een nieuwe ontgrondingsvergunning afgaven die de definitieve inrichting van de groeve nog eens twintig jaar vooruitschoof. De Milieugroep Regionaal Stort Westelijke Mijnstreek is voorstander van een ecologische inrichting van de Groeven Spaubeek en Schinnen en richtten zich tot de Wetenschapswinkel van Wageningen UR om tot een alternatief het plan te komen. De omwonenden van de groeve hadden namelijk geen zin in nog eens twintig jaar overlast van vrachtwagens die met zand door het dorp zouden rijden. Vóór alles wilden zij de groeven gebruiken om vlak bij huis te kunnen recreëren. Naar hun gevoel waren ze al te lang afgesneden van een belangrijk stuk van hun omgeving.

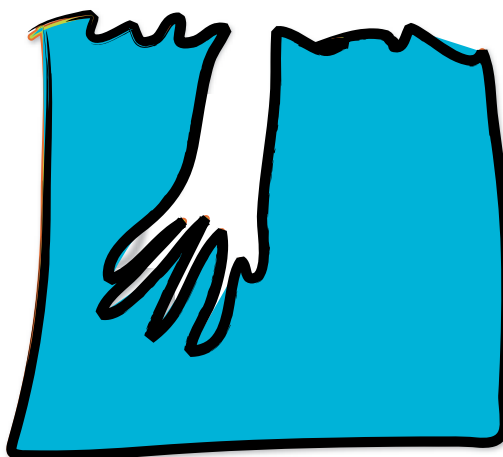
Onderzoekers en studenten bedachten allerlei alternatieven, met als uitgangspunt dat de groeven geen probleem zijn, maar juist het startpunt van een ontwikkeling die goed is voor landschap, cultuurhistorie, ecologie, recreatie en nieuw ondernemerschap. Verbreding van het onderzoek naar zowel landschappelijke als sociale context leidde zo tot het vinden van meer waarden in de groeven en omgeving. De groep belanghebbenden werd hierdoor ook groter. De vraag was nu immers geworden wat de groeven konden bijdragen aan de regionale ontwikkeling. Studenten hiel-

den presentaties op bewonersbijeenkomsten, door de klant georganiseerd, waar zij reële en futuristische plannen toonden. De bewoners destilleerden uit die veelheid van plannen een wenselijke richting, die het uitgangspunt werd voor verdere planvorming. Beleidsmakers waren door al het rumoer dat het project veroorzaakt had, geïnteresseerd geraakt, waardoor de Milieugroep ook de uitnodiging kreeg zitting te nemen in de gebiedscommissie. Later, tijdens het in ontvangst nemen van het eindrapport, verklaarde de burgemeester van Schinnen dat de nieuwe werkwijze ervoor heeft gezorgd dat de Milieugroep niet meer als dwarsligger werd gezien, maar als voortrekker van het proces.

Nieuwe insteek

In Erp, onder de rook van Veghel in Noord-Brabant, woedde al twintig jaar strijd over het verkeersbeleid, en dat ging onderhand ten koste van het dorpsgevoel. De ene helft van het dorp zag een oplossing in een Noordelijke rondweg, de andere helft was hier fel op tegen omdat dit slecht zou zijn voor de leefbaarheid en de weg min of meer door hun achtertuin zou lopen. Deze laatste groep, Erp Alert, meldde zich als klant bij de Wetenschapswinkel. De Wetenschapswinkel verbreedde de vraag naar: wat is de beste oplossing om het verkeer rondom Erp af te wikkelen? En die vraag doorbrak de impasse. Het zoekgebied voor een oplossing werd zo vergroot tot een stevige zone rondom het dorp. Uit inter-

views en enquêtes onder alle belanghebbenden kwamen criteria waaraan een oplossing moest voldoen. Met deze criteria zijn alle verzamelde scenario's doorgerekend, waarbij één scenario als beste uit de bus kwam: een zuidelijke insteekweg en inzetten op het gebruik van de grote wegen rondom Erp. Een insteekweg heeft geen aanzuigende werking

op het doorgaande verkeer (goed voor de veiligheid en de overlast), doorsnijdt de waardevolle gebieden ten noorden van Erp niet (de bewoners gaven aan dat dit de mooiste gebieden waren), en vrachtwagens zijn sneller op de grote weg. De insteekweg is zo ook de ontsluiting voor het Landbouwontwikkelingsgebied.

Tijdens de eindpresentatie hebben de aanwezige gemeentelijke en provinciale bestuurders goed geluisterd. Een maand na de eindpresentatie maakte de politiek een ommezwaaai en koos voor een zuidelijke insteek.

Wetenschap in beweging

Het voorbeeld van de Limburgse groeven laat zien hoe een strategie om eigen gelijk te halen omgebogen kon worden in een strategie om coalities te vormen. In Erp staakten partijen de strijd toen een gemeenschappelijke oplossing in beeld kwam. In beide voorbeelden zagen we ook dat het proces de interne organisatie versterkt. Aanvankelijk zat de energie in 'tegen zijn', maar om coalities te vormen leerden de klanten van de Wetenschapswinkel dat een open houding beter werkt.

Bovenbeschreven voorbeelden geven aan dat wetenschap en onderwijs een directe invloed kunnen uitoefenen op leefbaarheid en kwaliteit van leven, en de wijze waarop burgers daar zelf vorm aan geven. De expertise die daarvoor vereist is, komt voort uit wetenschap én ervaringskennis. Een wetenschappelijk product – een rapport bijvoorbeeld – is niet eindresultaat, maar middel om klant en partners samen in beweging te krijgen.

Over de auteurs

Derk Jan Stobbelaar en Jet Proost zijn projectleiders bij de Wetenschapswinkel van Wageningen Universiteit en Research Centre) (www.Wetenschapswinkel.wur.nl). Stobbelaar is verder docent natuur&landschap en lector geïntegreerd natuur&landschapsbeheer bij Hogeschool Van Hall Larenstein (onderdeel van Wageningen UR).

E-mail: Derk-Jan.Stobbelaar@wur.nl

Jet Proost is zelfstandig facilitator en trainer duurzame verandering voor organisaties die bezig zijn met sociale en technische innovaties.

E-mail: Jet.proost@planet.nl

Dit Essay maakt deel uit van het boek 'Verkenning Nieuw Nederland'. Kijk voor meer essays en inspirerende ideeën om je heen en op: www.verkenningnieuw nederland.nl (Daar is het ook mogelijk een fysieke versie van het boek te bestellen)

In dit boek laten inspirerende denkers, groot en klein, zien waar volgens hen Nederland maatschappelijk beter kan. Ze dagen je uit om ook zelf aan de slag te gaan...

De toekomst is eigenlijk nog nooit een extrapolatie van het heden geweest. Morgen zal anders zijn dan gisteren, met andere wensen, andere uitdagingen en kansen. Terwijl we gewend zijn te denken in extrapolaties, zijn er in de samenleving altijd mensen die 'nieuwe dingen zien' of 'nieuwe dingen bedenken'. Zij ondernemen en gaan allianties aan, soms impulsief of omdat ze voelen dat het goed is. Soms omdat ze denken dat het roer voor hen 'nu om moet'. 'De geschiedenis kruipt niet, ze springt', zoals Taleb, hoogleraar Onzekerheidskunde het verwoordt. De gedachte om ons te baseren op het verleden is zo sterk, dat dit de kracht in de kiem smooit om initiatieven te ontplooiën die geen garantie kennen uit het verleden.

Nederland is mooi, sterk en rijk. Rijk aan mensen en rijk aan ideeën. Rijkdom is een voorrecht, maar wel iets dat je moet kunnen zien, waarderen en gebruiken. Want welke inventieve ideeën bevinden zich buiten het gebaande pad en zijn geestverruimend voor de discussies van vandaag? De uitdaging met het boek *Verkenning Nieuw Nederland*, is de verkenning naar dat wat we niet zien, dat wat niet direct opvalt, dat wat we pas zien als we heel goed kijken.

Colofon boek: Verkenning Nieuw Nederland

Tekst- en beeldredactie: Nathalie Lecina (IMI), Floor Jaspers (Floor Jaspers), Susan Bink (Tikimo)

Auteurs (in volgorde van verschijning): Adrian de Groot, Joost Zaat, Annemarie van Dalen, Bas Pastoor, Camiel Versluis, Margot Weijnen, Judith Schueller, Elsbeth Koek, Guido Enthoven, Menno Lammers, Laura Hornick, Julien Haffmans, Jurgen van der Heijden, Els Schopman, Klaartje Molthof, Marleen Sanders, Meike van de Linde, Jurriaan Cals, Floor Jaspers, Jeroen Fikkers, Hester van der Burg, Jan Turk, Marjorieke Glaudemans, Yung Lie, Floor Basten, Derk Jan Stobbelaar, Jet Proost.

Inspirerende tussenstukken: Jul Shakur, Daluca, Nantwan (gedichten)

Fotografie: In deze bundeling komen foto's voor. Deze foto's zijn door de fotografen direct beschikbaar gesteld of beschikbaar gemaakt via Flickr.com onder een Creative Commons Licentie. De Creative Commons Licenties zijn te vinden via de volgende links:

CC BY-SA 2.0: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/deed.en>

CC BY 2.0: <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/deed.en>

Een aantal foto's zijn bewerkt. Zowel de bewerkte als de onbewerkte foto's mogen verder verspreid worden onder hetzelfde license als de originele versie.

p.6: Nationaal Historisch Museum (CC BY-SA 2.0), p.8: M.J. Ambriola (CC BY-SA 2.0), p.21: Gionvanni / Giopuo (CC BY-SA 2.0), p.28 en p.29: FaceMePLS (CC BY 2.0), p.33: Richard Rutter/Clagnut (CC BY 2.0), p.44: Camiel Versluis, p. 49 boven: Marc Samsom (CC BY 2.0), p.49 onder: Geoffrey Magnan/Geoffrey M. (CC BY 2.0), p.54: DJ Hoogderdijk / Denkrahm (CC BY), p.78: Pete Birkinshaw / BinaryApe (CC BY 2.0) en Patrick Savalle (CC BY 2.0), p. 86: Susan Bink, p. 93: Tup Wanders / Tuppus (CC BY 2.0), p.95: Randy Aquilizan / irOcko (CC BY 2.0), p.97: Michael Coté/Cote (CC BY 2.0), p.97: Randy Aquilizan / irOcko (CC BY 2.0), p.107: H.L.I.T. (CC BY 2.0), p.110: Esther Westerveld / westher (CC BY 2.0), p.112: Guy Renard / Tusca Mendaharin (CC BY 2.0), p. 119: FaceMePLS (CC BY 2.0) met graffiti van Lastplak, p.127: Susan Bink, p. 155: Bert Kaufmann (CC BY 2.0), p.161: Bert Kaufmann (CC BY 2.0)

Logo en illustraties: Nathalie Lecina en Susan Bink

gedrukt door: Wöhrmann Printservice (www.WPS.nl)

ISBN 978-90-8570-970-1

© IMI, het copyright per essay berust bij de respectieve auteurs, 2012

